

C. K. Državno Odvjetništvo u Šibeniku
I. R. Procura di Stato in Sebenico

Stiglo dne..... sat..... pod.....
Pervenuto li 5. 2. 09 ora 11.30 am md.
U Šibeniku 15. siječnja 1909.
Primjer..... Napr..... Prih.....
Eempl..... Rubr..... Alleg.....

Broj 1.

GRADSKA BIBLIOTEKA
„JURAJ ŠIZO“
SIBENIK
NAUČNI ČASOPIS
Tečaj XI.

Učiteljski Glas

Glasiilo „Saveza dalmatinskih učitelja“

Vlasnik i izdavaatelj
„Savez dalmatinskih učitelja“.

Hrvatska tiskara Dr. Krstelj i drug
u Šibeniku.

Urednik:
Dinko Sirovića.

Izlazi na 15. svakoga mjeseca. Zapada 4 K na godinu. Učiteljski pripravnici i pripravnice dobivaju ga na pol cijene. Novci se šalju PETRU RADMILOVIĆU, učitelju i blagajniku „Saveza dalmatinskih učitelja“ u Spljetu, a članci i dopisi uredništvu. Rukopisi se ne vraćaju.

Za naše staleško uregjenje.

Svakom godinom mi ulazimo u novo razdoblje našeg staleškog života, uvijek novim i svježim nadama, da će naše staleške prilike na bolje okrenuti. Nego, izgleda da mi ostajemo uvijek samo na jedinim nadama, jer nema vidjeti u opće kakva nastojanja, da bi se te nade oživotvorile. Pače od dana na dan naše se prilike pogoršavaju s onog kobnog nehajstva, koje je naše redove zarazilo i koje u nama ubija svako oduševljenje, svaku ozbiljnost nastojanja oko onoga, na što nas dužnost zove.

Kako smo više puta spomenuli, bilo je očekivati, da će se ustrojstvom naših kotarskih učiteljskih društava stvari poboljšati, da će se staleško uregjenje lijepo provesti, a naš „Savez“ oživjeti. Na žalost, očekivanja se nijesu ispunila. Zašto? Jer mnogi pomisliše, da su već sve učinili, kad su dobili svoje učiteljsko društvo, a onda su držali, da će stvoreno učiteljsko društvo samo od sebe svemu doskočiti. Al kako da društva to učine, ako se članovi istih ne odazivlju svojim dužnostima prama njima, a tim podjednno i dužnostima prama „Savezu“.

Ne ćemo bacati svu krivnju na pojedince, bit će dosta krivnje i na upravama društava, ali je sve to sporedno pred žalosnom činjenicom, da smo krenuli u nazadak, mješte u napredak. Najbolje je za to ne kriviti nit opravdavati ikoga, nego se svi skupno osvijestiti i pregnuti, da ova žalost prestane, jer je za nas svih i ponizujuća i štetna.

Kad smo, hvala Bogu, uspjeli da osnujemo malo da ne svugdje svoja učiteljska društva, kad smo taj najmučniji korak učinili, učinimo rado i veselo i sve ono, što nam je dužnost za tim učiniti. Ustaviti se na početku puta sramota je.

Ovih dana učiteljska su društva imala ili će imati svoje godišnje skupštine. Na tim skupštinama mora da uredi svoje obveze, svoje odnose prama „Savezu“, jer ne učine li to, onda mogu predvidjeti posljedice.

O tim posljedicama mi ne ćemo da ovdje govorimo, jer to ne bismo mogli bez teške duševne boli. — A opet tješi nas nada, pače uvjerenje, da će se naši drugovi već jednom kosnuti i prištedjeti sebi, društvima i „Savezu“ onaj zazor, koji bi po njih nastao kad bi stvari imale teći, kao što su dojako tekle. Pitanje je ovo našeg obraza. Sve za obraz, a obraz ni za što!

Uredimo se dakle i nedajmo dalje povoda ovakvim opomenama, jer opomene mogu bit dobre i vrijedne za njeko doba, a kad i to doba pregije, onda nadolaze posljedice, onda nedolazi rasulo, a mi ne bismo nipošto željeli, da se znakovi tog rasula našeg društvenog — staleškog uregjenja pojave već na narednoj glavnoj skupšini našeg „Saveza“.

Svi smo jednako dužni da to otklonimo, a otklonit ćemo savjesnim vršenjem svojih obveza, koje pak kao pučki učitelji moramo najbolje i shvaćati.

Opet rekosmo, — a ne bilo u tutanj!

Pri koncu molimo uprave učiteljskih društava, da nam pošlju imenike svojih članova, da uredimo adresar našeg lista prama svim nastalim promjenama i tako predusretne mo tužbe s neredovita primanja pojedinih brojeva. Najbolje je pak, da svaki koji list prima javi odmah uredništvu i upravi svaku eventualnu promjenu boravišta bilo to početkom ili preko školske godine.

Poznajmo svoje vaspitanike.

Piše: Gjuro Kalik.

Pomisao na cara Karla V. oživila mi je u pameti crticu iz njegova života. Htio je on svoju državu ukalupiti po svoju. Dosta je za tu cijelj radio i dosta je uradio; ali nije sve. Nije naime mogao sve ljude u svome carstvu istesati onako, kako je on htio. Silni i dugotrajni, a neuspjeli rad oko toga izmorio ga je i primorao ga je na opočinak. Opočivao je u jednom španjolskom manastiru. Tu opočivajući, sigurno je ispitavao uzrok svojim redacama kad se je podao mehanici. Kao mehaničar nije promijenio ćud. Pokušavao je napraviti dva sata, koja bi zajedno išla i zajedno kazivala isto vrijeme. Pri svoj njegovoj ustrpljivosti i izdržanim mukama da to postigne, nije uspio. Uzviknuo je: „Kad mi to ne ide, kako sam mogao samo i pomisliti, da bih tolike milione ljudi sjedinio!“ Što on to nije mogao postići, ma da je bio gvozdene ruke i imao na mēti sva prisilna srestva; što to isto nijesu mogli postići ne slabiji od njega, ni toliki drugi prije i poslije njega, usud je nas odredio, da to mi postignemo ne „ni kopljem, ni handžarom“ već vaspitanjem.

I mi u Dalmaciji imamo jedno selo, čije smo stanovnike uzeli u sprdnju radi njihova lakoumlja i zatučenosti. To su stari Plavanjci. Htjeli su i oni imati pšenice, pa je pošli kupovati za sjetvu. Namjera ih namjerila bila na trgovca vragometna. On je imao samo pira, a njegovo je zrno kao i pšenično s tom samo razlikom, što je prvo u košuljici, a drugo je golo. Trgovac ih je htio nasamariti: prodao im pir za pšenicu, pa „da se priča i pripovijeda“. U prvu je hvalio svoje žito, kao najbolje, tobož, pšenično što ga je, a u drugu ih je poučavao, kako samo njegovo žito rodi, tobož, najboljom pšenicom, ali tad, kad se sa svakoga zrna zubima sljušti košuljica i onako golo usije. Oni, ka nevjesta i lakovjerna, povjerovali; kupili pir za pšenicu i dali se, po upustvu trgovčevu, na posao: zubima šuljali zrn po zrn. Čisto da prsnem od smijeha, kad ih predstavim pri tome poslu i pomislim na njihove muke i ljutnju dok su toliko zrnja ošuljali za posijati ma i jedan dan oranja. Kako im bilo da bilo, oni su golo pirovo zrno posijali. Sjeme je izraslo i sazrelo. Kad su ga poželi, vrli ga. U vršaju je ispalo zrno u košuljici. Vidjevši ga takova, a sjetivši se svojim pregjašnih muka za vrijeme šuljanja, reći će: „Uvrglo se na oca grebi mu oca!“ Ova plavanjska uzrečica potakla me je, pri rješavanju postavljenoga pitanja, na istraživanje, da li je i mi kao vaspitači možemo reći i ako malo drukčije? Ispitujući njezinu umjesnost, uzeo sam u razmatranje najprije fizičku stranu svojih vaspitanika. Gledam ih. Ima ih: blijedih, sitnih, kržljivih, a ima ih: crvenih, krupnih, razvijenih. Dolaze mi roditelji radi opravdanja izočaj sa strane svoje djece. Poznao sam ih odmah kogovići

su, a po djetetu sitnu, blijedu, kržljivu, jadnu. Rijetko mi dolaze roditelji oni druge djece, jer su rijetka izočja sa strane njihove djece. A kad i dogju, pojave se krupni, kao planina; crveni, kao rak; pravilni, kao otesani. I njih sam poznao kogovići su, a po bilježki, koju su oni urezali na svoju djecu.

Pa ne samo, da djeca naslijegjuju vanjske osobine svojih roditelja, nego oni naslijegjuju i organske njihove osobine: pluća i jetre, žlijezdâ, nervni sistem, mozak itd. Kad je sve to lako, zar Plavanjci nijesu imali pravo?

Takovo je naslijegje neprekidno.

„Dijete može naslijediti od oba roditelja po neke njihove osobine. Gete je o sebi rekao: Naslijedio sam od oca stâs, a od matere veselu narav da ćaskam“. Zar je Gete jedini, koji je mogao takova šta o sebi reći?

To je mješovito naslijegje.

Osobine može dijete naslijediti čak od svojih predaka i na njih naličiti. Unuci su nalik na svoga djeda, a ni malo na oca“. Zar njihovih slika ne vidimo u školi u djeci? „Ovo je doista čudnovat pojav, koji se vidi ne samo u sićušnome organskome svijetu, već čak i kod ljudi. Mi se svaki čas susrećemo s poznanicima, koji su više nalik na djeda ili babu, nego li na oca, ili majku bilo tjelesnim osobinama: crtama lica, bojom kose, stasom itd., ili umnim, na pr. naravlju, pameću itd. to jest, takovijem osobinama, koje se ne naslijegjuju samo ustopice, već i preko reda“.

Ovakovo je naslijegje isprekidano.

„Fric Miler dokazuje primjerom ljuskarâ, ili rakâ, kako se istorijske svjedodžbe, sačuvane u individualnoj istoriji razvića, lagano brišu, jer idu sve prečim putem — od jajeta ka gotovoj životinji. To isto biva u razviću ljudskom“. Zar se malo rodi djece nedonoščadi?

Ovo je skraćeno naslijegje.

Sva ova naslijegja, koja sam do sad spomenuo, veli Hekel, da su nazadna. Sve pak osobine ovog naslijegja svodi on „na fizičke i kemične procese . . . koji nijesu ništa drugo, do prosti mehanični uzroci, koji zavise do pokreta materije, do privlačenja i odbijanja njezinih molekula“, drukčije, na plogjenje. Ma da je Hekel velika glava, gorljivi Darwinista, materijalista, nije mogao tačno ispitati „kako plogjenje tako fotografski prenosi na dijete sve roditeljske osobine, najmanje tjelesne i umne strančice, koje će se kasnije u djetetu, kao u kakvom ogledalu da ukažu, a naime: bolesti i grjevovi, staleške osobine, duševne osobine: temperamenat, talenat, osjećaj, volja, intelektat, moral.

(Nastavak slijedi).

Zamjećivanje i crtanje predmeta.

Izostavljajući za čas naslov moje neznatne lanjske radnjice o grafologiji, prihvaćam se nove, do koje me je doveo razvitak same stvari, te na koji je ciljao i uvod tiskan još na strani 65. IX. tečaja „Učiteljskog Glasa“. Dok u broju 5. od prošle godine rekoh, da pouku krasopisa imamo razumjeti, kao motrenje lijepih oblika, dotle vidimo opet, da je i cilj novog crtanja, da učenici shvate oblike raznih predmeta, te da ih nauče prikazati.

Slični smo cilj imali za naše škole u osnovama izašlim još god. 1890. u VI. svrsi, pod riječima: „Zamjećivanje i crtanje prostijih predmeta“, pa se je i nešto jednaka razabiralo i u osnovama god. 1880. Neuzimajući onda ništa nova, vrijeme je, da se iznese grafologiju i pod ovim drugim smjerom, koji je bez sumnje usko spojen sa prvim: sa pisanjem, jer jedno potpomaže i unapregjuje drugo.

Prošle me je godine za treći put zapala čast izvijestiti o crtanju po slobodnijim metodama, koje sam, bez ponosa budi rečeno, za najprije pokrenuo u javnom životu nastave u ovoj strani mile nam domovine. Bilo je to god. 1904. kad sam bio predložio u stalnom odboru, kao raspravno pitanje konferencije zadarskog kotara; susljedno, kad sam iste godine u njoj izvješćivao. Pitanje je glasilo: „kako bi se imala preurediti pouka u crtanju prostom rukom prama novim nazorima pedagogije“. Izviješće je bilo opsežno i predmet iscrpljen do potankosti, pa je porodilo vrlo živahnu raspravu, jer su novi nazori imali oboriti zastarjele i uobičajne metode u crtanju, valjda od 25 ili 35 godina natrag. Nu, nepobitni dokazi o prednosti novog načina u risanju, imali su takovu moć, da su neke nastavnike odmah osvojili, a druge ostavili za čas u neodlučnosti, dok pokušaju sami raditi ili dok mu vide prve ispatke.

S' ovolikim sam uspjehom za prvi put bio zadovoljan, pa još i tim, što je ona konferencija pristala na moj prijedlog, da bi starija školska vlast dozvolila dvjema školama u zadarskom kotaru, da poučavaju crtanje po novoj metodi u svrhu pokušaja.

One sam iste godine bio dovršio raspravu sa slijedećim zaglavljenjima: Da bi se pouka crtanja prostom ruhom preuredila, kad bi se prirogjeni način dječjeg shvatanja i prikazivanja razvio malo po malo do svijesnog promatranja i snimanja stvari iz njegove blizine crtanjem iz pameti i s predmetâ do razvitka nagona za samoradinost. Kad bi se, netom to bude moguće, uvela u učiteljišta i u pučke škole nova (amerikansko-hamburška) metoda, a u prvima gojilo navlastito nacrtkavanje predmeta prostim laktom osobito na crnoj daski. Kad bi se poprimila učevna gragja kako je u izvještaju onda bila istaknuta, i kad bi se ukinuli doondašnji uzorci i ispravljanje crtarija sa strane učitelja. Mjesto crtanaka, da bi se uveo za II. odsjek prosti debeli papir, a za III. mali blockovi, koje sam bio uzorcima predočio. Da bi se sve škole provigjele priručnikom za učitelje o predmetu, te napokon kad bi bilo moguće da bi na zemaljske troškove svake godine po nekoliko nastavnika iz pojedinih kotara zemlje prisustvovalo tečajima za crtanje, što se drže izvan pokrajine, da se tu upoznađu s postupkom i da uzmognu o tomu praktično izvijestiti sudrugove na učiteljskim konferencijama.

Radošću valja da poprati svaki ljubitelj napretka naše škole veliko nastojanje prosvjetnih čimbenika za oživotvorenje navedenih šest prijedloga. Pa eto se je i zadnja naša pokrajinska učiteljska skupština najdulje i najiscrpivije bavila raspravljanjem 13. točke poslovnog reda, koja je bila ilustrovana sa dječjim i preparandijskim crtarijama, onakovih, kakovih se do onda još nikad nije moglo izložiti sa starom metodom crtanja.

Praktična poučavanja, prijateljska uputa, uzajamno raspravljanje, pa pokazivanje i predočivanje sredstava sa pomoćnim knjigama o predmetu za vrijeme ovog sastanka, urodit će za stalno opći preokret u načinu sprovagjanja ove discipline u cijeloj pokrajini. Pa i prije nego stignu sa strane Visokog ministarstva potanje odredbe glede nove metode crtanja, nastavnici će u ovoj pokrajini već bit pokušali što se može uz naše prilike postignuti.

T. Kosović.

Naša učiteljska društva.

Donosimo iz „Hrv. Učitelj. Doma“, jer je pisano kô za naše prilike:

Naša učiteljska društva treba da su jake kule i utvrde, iz kojih se branimo protiv sviju, koji su na putu našem napretku i razvitku. Život je borba. Bore se staleži protiv staleža. Sve se otima za kruh i bolji položaj. Pravo se može samo izvojevati. Izmoliti može se jedino milostinja, a mi učitelji niti jesmo, niti hoćemo da budemo prosjaci i da živimo od milosti. Za naša

učiteljska prava ne brine se nitko — ama baš nitko. Treba dakle, da se borimo za njih mi sami. Dok mi šutimo, šute i drugi. Tko se sam za se ne bori, nije ni vrijedan, da se drugi za nj bore. Nema druge, nego: Kume, uzdaj se u se i u svoje kljuse! Najmilije i naj-dostojnije je ono čovjeku, što on sam sebi steče!

Nemojmo se nadati, da će nam netko nešto donijeti na tanjuru. I ne treba. Mi nijesmo malodobnici, niti hoćemo da budemo siročad. Mi smo ljudi, i to

ponosni ljudi, a uz to i apostoli prosvjete i slobode. Treba da smo ideali ljudstvu. To je naš poziv. Mi nijesmo ništa manje od onih, koji sebi umišljaju, da su više od svih. Naše ljudsko dostojanstvo, naša učiteljska čast ravna je svakoj. Samo treba da što više ojačamo svoju učiteljsku svijest i svoje učiteljsko jedinstvo. To je za naš uspjeh prva potreba.

Učiteljska su društva dužna, da vrše u tom pravcu svoju dužnost. Ona svojom moralnom snagom i svojim odlučnim postupkom treba da odbijaju i guše takve napadaje, dolazili oni iz našeg kola ili izvana. Žalosno bi bilo, kad bi se našlo učiteljsko društvo, koje bi mjesto da osudi one, koji ruše ugled učiteljstva, pristalo uz njih, pa ih tako potpomagalo, da dadu oduška ličnoj svojoj mržnji, i da zadovolje neobuzdanu svoju taštinu.

Dobro bi bilo, da naša učiteljska društva što više rade i da drže što više skupština, te raspravljaju aktuelna pitanja i rade što više za daljnu obrazovanost svojih članova, a svoj kulturni rad neka prošire i u narod.

Učiteljska su društva rijeke, koje utječu u jednu veliku rijeku, a to je „Savez“. Nema rječine bez jakih pritoka, pa tako ni jakoga „Saveza“ bez jakih učiteljskih društava. Tko traži sve od „Saveza“, a ne daje mu snage, nego možda radi protiv njega, taj zlo čini. „Savez“ je na djelu, kad se sastanu sva društva po svojim izaslanicima. Tu treba da se svaki natječe, da učini što više dobra“.

Skupština „Saveza“ je mobilizovana učiteljska vojska. Ona mora da bude u svojim operacijama, navalama na neprijatelja i u svojoj obrani skladna. Demoralizacija u vojsci njezina je propast. Demoralizovane vojske nitko se ne boji. Ugje li kakva demoralizacija u učiteljsku organizaciju, onda je ona nesposobna za borbu i s njom nitko ne računa. Treba imati na umu, da onaj dobiva pravo, kojeg se boje, koji je jak i koji je spreman na otpor i na žrtve. Bez velikih žrtava nije se ništa znamenita postiglo. U naše se redove baca sjeme smutnje, da se rastrujemo, da ostanemo u teškim i jadnim prilikama, a škola da ne služi narodnoj kulturi, nego da robuje onima, koji se boje svijetla i duševne slobode. U toj našoj borbi hoće se morala, jedinstva, hrabrosti, ustrajnosti i takta, ali nada sve hoće se ljubavi za školu i učiteljstvo. Na stranu svaka mlitavost i svako malodušje!

Uzalud najbolje vodstvo, ako vojska megju sobom ratuje. Kad se vojska skupi na bojnopolju pred neprijateljem, a neki vojnici vrebaju, kako će ubiti svoga vogja, onda je neprijatelj gotovo već pobijedio. Badava najbolji vodj, ako oni udaraju na njega iz busije, koji bi morali udarati na neprijatelja. No nije svejedno vojvoda u vojsci i predsjednik skupštine. Vojvoda ima svu vlast nad vojskom i ona ga mora slijepo da sluša, ali zato je on i odgovoran za sve. Predsjednik skupštine je prvi megju jednakima. Njegova je duševna vojska slobodna; on pazi, da nitko ne prijegje odregjenih granica, a što skupština zaključa,

to on mora da izvrši. Ako uspjeh zaključka skupštine ne stoji do njega, nego na pr. do sabora, do vlade, onda zaista on nije kriv, izostane li uspjeh, kao što nije tomu kriva ni skupština. Ako se udara radi neuspjeha na predsjednika ili na skupštinu, onda se samo škodi učiteljstvu.

Na skupštini treba slobode, ali sloboda nije u tom, da čovjek čini, što hoće, da govori pol sata i više o ovom ili onom, što se ne odnosi na stvar. Vrijeme je na skupštini dragocjeno, pa ga ne smije nitko tratiti, jer je to na štetu skupštine. Predsjednik je i čuvar slobode, pa ne smije dopustiti, da se ona na zlo upotrebljava. On mora nastojati, da se ne ide stramputice i da se uradi što više i što bolje. On treba da računa i s vremenom. I kako treba da je on u tom ekonomičan, tako valja da je i svaki govornik, pa i isti izvjestitelj.

Predsjednik učiteljskoga društva ili „Saveza“ nije i ne smije da bude „pictus masculus“. Kako on jednako poštuje svačije pravo, tako i on hoće i smije da ima svoje uvjerenje i svoje pravo. Njegov pozdravni govor treba da je rasprava, njegov program, kojim on hoće da dade pravac skupštini. On je pače dužan da zadahnjuje skupštinu napredom i slobodnim duhom. To je njegovo pravo i dužnost. Predsjednik akademije u svečanoj sjednici govori govor, iz kojega čovjek može nešto naučiti; rektor, kad nastupa, govori tako isto, pa tako govori i treba da govori svaki predsjednik, bio on na čelu „Saveza“ ili bilo kojega učiteljskoga društva. Takav je govor život, pravi u skupštini dispoziciju i budi interes. Ako njegovi nazori prodru u skupštini, tko ima pravo, da tomu prigovara?!

Predsjednik, bio ovaj ili onaj, treba da se skrbi, da se stave na dnevni red aktualna pitanja, i da se ona tako raspravljaju, da članovi nešto nauče, pa da se zanimaju i oni, kojima su ona poznata. No u toj stvari ne odlučuje on sam, nego odbor. Napokon ako skupštini nije pravo, dotično učiteljskim društvima, ona imadu pravo i dužnost, da ovu ili onu raspravu skinu s dnevnog reda, ili da traže, da se stavi na dnevni red za iduću skupštinu ovo ili ono pitanje. Skupština „Saveza“ ima slobodne ruke i ona odgovara za svoje čine. Ali kad se sve to ne čini, nego se više na odbor i na predsjednika bez razloga, onda ne može biti uspjeha u skupštini, i onda zaključci skupštine ne mogu nikomu da imponiraju.

Nije dosta, da se za učiteljsku skupštinu pripravi neki suhoparni dnevni red, samo da se svrši skupština. Nije dosta, da predsjednik kaže: Ja vas pozdravljam, što ste se odazvali našem pozivu u ovim teškim prilikama ili po ovom zlu vremenu, zahvaljujem vam i otvaram skupštinu. Pa ako onda slijede suhoparni izvještaji i obične, nimalo aktuelne stvari, onda ne znam, zašto su se učitelji sastali, zašto trošak?! Je li onda čudo, ako učitelji slabo mare za svoje učiteljsko društvo?! Izvjestitelji treba da su cvijet članova učiteljskoga društva. A za praktična predavanja treba da

se biraju učitelji umjetnici. Takve rado sluša i najbolji učitelj.

Dobro bi bilo, da svako učiteljsko društvo prireguje što više sastanaka, da je što agilnije i da ima što više inicijativu. Ali tko zna, u kakvim teškim prilikama žive učitelji po selima, taj se čudi da je i tako.

Trebalo bi pobugjivati i one, koji ne dolaze na učiteljske skupštine ili nijesu ni u učiteljskoj organizaciji.

Tko se otima za predsjedničko mjesto, taj nije sposoban za predsjednika, a tko čestitoga predsjednika vrijegja, te mu podmeće kojekakve namjere i čine, taj nije dostojan da bude učitelj. Smutnjama i sablaznima u učiteljstvu trebalo bi učiniti kraj, jer to nas silno sramoti pred narodom i svijetom.

Davorin Trstenjak.

Sa slavenskoga učiteljskoga kongresa u Pragu.

Zato je naš moral dvojak. Jedan zakon veli: „Što ne ćeš, da tebi drugi čine, re čini ni ti njima“, a drugi kaže: „Odlučno i nemilosrdno uništi sve, što je niže“.

Tolstoj kaže, da se ne protivimo zlu, a Roosevelt veli, da mognu obrazovani narodi širiti prosvjetu u krajevima neobrazovanim i da uvedu viši život ondje. gdje dosad vlada niži život, neka se ne boje pri tom okrutnosti.

Nemirne glave, koje nijesu zadovoljne s današnjim poretkom, jesu najdarovitije. Najveće bogastvo svakoga naroda, jesu daroviti ljudi. Ne bi bilo ni kuće ni polja, a ni tvornica, da nema darovita čovjeka. Darovit čovjek pronagje za narod nove izvore za život. Nedarovit čovjek uništava te izvore svojom nesposobnošću. Policajna uprava može da se oslanja samo o ljude nedarovite.

Narod, koji se služi prirodnim silama, koji obrađuje zemlju, goji bilje, a u radu upotrebljava vodu i uzduh, ima darovitih ljudi. Za takav život treba obrazovanih, dobro školovanih i stalnih ljudi. Gdje ima takav zdrav život, tamo je nadaren, školovan mislilac i obrazovan čovjek najdragocjeniji gospodarski predmet. To se već danas dobro vidi u Americi, gdje novac traži nadarena poduzetnika, a nadaren poduzetnik traži darovitih pomoćnika.

Očevidno je dakle, da o djetetu i o njegovu uzgoju odlučuje boj o život, koji daje djetetu gospodarsku cijenu ili čini od njega predmet bez gospodarske vrijednosti.

Kad se ljudsko društvo digne tako visoko da će sve svoje sile skupljati u borbi s neprijateljskim življima prirode, tražit će se u školama, da se uzgaja mladež za ovaj uzvišeni život, za njegovo čuvanje i izdržavanje. Cijenit će se dječja darovitost; znat će se, da su darovita djeca pravo i jedino bogastvo narodno.

Što veći gospodarski razvoj, tim više traže se ljudi daroviti i obrazovani, tim veću gospodarsku cijenu ima dijete. Za dijete se osnivaju škole, da se uči misliti i raditi. Narod, koji raste, dobro znade, da su djeca njegova budućnost. da su krv, koju narod uzgaja za najpotpuniji i najsavršeniji život. Njegovo mišljenje o djetetu nije u državi policajnoj, ili u narodu potlačenom, koji propada.

Društveni život nije ureden; on je nezdrav; u njemu nema ravnoteže, kao što je ima u trnki pčela. U ljudskom društvu ima lupeža. Društvo ljudsko nije dovršeno. Buduće društvo razlikovat će se od današnjega, kao što se razlikuje Homo sapiens od krapinskoga ljudoždera. Od krapinskoga čovjeka odgojio se sadašnji čovjek, jer je pobjeđivao bolji i sposobniji. Ljudsko je društvo geološki najmlade. Ono će se razvijati, a gdje će se zaustaviti, to se ne zna. Svakako za to treba mnogo geoloških doba. Koliko može čovjek taj razvoj pospješiti, to stoji do njegove kulture.

Živimo na početku novoga prosvjetnoga doba. U geologiji, paleontologiji, kemiji, astronomiji, zootogiji, botanici, arkeologiji, antropologiji, javlja se novo doba čudesa.

Učitelj je dužan da pozna novu prosvjetu, ali tu dužnost ima i učitelj slavenski. Slaveni će se osloboditi ako prihvate novu prosvjetu, novo mišljenje o svijetu, pa ne će neprijatelji nad njima gospodovati, tlačiti ih, ni ponizivati.

Narodni uzgoj u školi, o kom je izvješćivao glavni referent Fr. V. Moravec, temelji se na nauci, jer život naroda počiva u radu i samoobrani i jer blagostanje naroda i njegova budućnost zavisi od vlastite njegove moći!

Iz škole valja odstraniti sav utjecaj tuđih i nenarodnih činilaca, da da ona ostane bitno na temelju nauke. Škola je najznamenitiji i najmoćniji činilac za čuvanje narodne individualnosti.

Narod treba da sam određuje smjer školskomu uzgoju i sadržaj školskomu radu.

Naš školski uzgoj treba tako udesiti, da u slaveuskoj našoj mladeži oplemeni značaj pobugjivanjem živa smisla za osobnu slobodu, za samosvojnost, za osobnu čast i uzajamnost. Iz naše škole treba da se ukloni svaki trag neslavenskog despotizmu, birokratizma, pedanteriji, kao i duh kasta. Treba njegovati plemenitu samosvijest, a potiskivati svaki servilizam prema višima i svaku naduvenost prema nižima. Potrebno je, da se posveti briga za razvijanje volje i samopouzdanja. Bit će više potrebno, nego dosad, da se usagjuje u mladeži ljubav za čuvanje, izdržavanje i umnožavanje moralnih dobara. Učitelj treba da pozna narod. (Slijedi.)

Hoće li naša škola da služi narodnomu uzgoju, onda treba da školski uzgoj stoji na svom temelju, na temelju individualnom, narodnom. Da se stvori sustavna slavenska individualna pedagogija, potreban je uzajamni rad učiteljstva svih slavenskih naroda.

Svaka škola treba da uzgaja mladež prema narodnoj moralci, prema političkom, socijalnom, gospodarskom i kulturnom cilju.

Sama škola ne može da ostvari zahtjeve narodnoga uzgoja. Svi utjecaji, bili obiteljski, školski ili društveni

uopće, treba da slijede jedau cilj, naime da stvaraju narodni karakter. Potrebno je, da se svi uzgojni činioci u uzgoju izvan škole pomažu i popunjavu. Nama je do toga, da bude svaki pojedinac narodne cjeline moralan, radljiv, misaon, da se nauči živjeti po vlastitoj odluci, da umije vladati sam sobom i da bude pravičan spram drugih.

Odnosi izmegju ljudi treba da se promjene uzgojnim reformama — zakonom tako, da među ljudma nastanu bratski odnosi. (Nastavit će se).

Pedagoške bilješke.

Zabilježio: **Miho Murat, Krivodol.**

Austrija.

Uregjenje učiteljskih beriva u Tirolskoj.

Školski odbor tirolskog sabora podnio je saboru zakonsku osnovu, kojom će se doskora urediti učiteljska beriva u Tirolskoj ovako: Učiteljima sa svjedodžbom zrelosti pripada godišnja plaća od 1000 K, a učiteljima sa svjedodžbom osposobnicom 1200 K. Definitivno namješteni učitelji i učiteljice razvrstani su u dva plaćevna razreda. Godišnja plaća učitelja prvoga razreda iznosi 1.700 K, a učitelji drugoga razreda 1.400 K. U prvi plaćevni razred može se uvrstiti 40 postotaka definitivno namještenih učitelja i učiteljica. Za gragjanske učitelje odregjena su takogjer dva plaćevna razreda sa 1.800 i 2.100 K, a u prvi razred može ih takogjer doći samo 40 postotaka. Pučki gragjanski učitelji mogu postići osam trogodišnjih doplataka po 150 K, a učiteljice šest po 100 K. Definitivno namještenim učiteljima i učiteljicama pripada stan u naravi ili stanarina, koja je podijeljena u četiri razreda po 210, 315, 420 i 560 K, a učiteljima još i aktivitetni doplatok po 90, 135, 180 i 280 K.

Italija.

Osmi narodni učiteljski kongres obdržavao se je u Jakinu na 8., 9., 10., 11. i 12. rujna 1908. Ustanoviti mi je ovdje jednu neobičnu činjenicu. Kroz svih pet dana što je ovaj kongres zasjedao, raspravila su se samo četiri pitanja. U ostalom je kongres bio sjajna staleška manifestacija talijanskog učiteljstva. Prostor mi ne dopušta, da se kongresom potanje bavim. Samo ću napomenuti, da se je kod prve tačke dnevnoga reda: „Učiteljska kriza“, zaključila slijedeća rezolucija:

Narodni učit. savez poziva svoju upravu, da nastoji ojačati njegovu propagandu u zemlji, kao i u parlamentu, e bi se postiglo što više zanimanje za školske stvari, uručivši zaključke kongresa osim ministru nastave, još i svim političkim društvima u zemlji, te da nastoji, da bi ga polit. stranke raspravljale na svojim skupštinama i učinile ga integralnim dijelom

svojege programa, e da tako i našoj stvari poskoči ugled kod vlade i parlamenta.

Učiteljske škole. Najzapuštenija pokrajina u Italiji jeste Kalabrija, koja je ovih dana užasno stradala od katastrofalnog potresa. Jedan od najznamenitijih uzroka toj nevolji jest i to, što ta pokrajina nije imala dosada učiteljske škole. Ove godine otvorena je u Catanzaru muška učiteljska škola. (Dosele ih bijaše u Italiji 29.) Doskora će se u Regiju (?) podići ženska učiteljska škola. No čuduo je, što glavni grad Rim još ni danas nema takva zavoda. Različne novine pitaju, kad će se ispuniti ta praznina u pedagoškoj organizaciji glavnoga grada. Časopis „La vita“ ističe inferiornost grada Rima u tom pogledu prema drugim glavnim gradovima Evrope, pače i prema talijanskim gradovima drugoga reda. Pisac misli, kad bi se ta učiteljska škola podigla u Rimu, grad bi mogao za nekoliko godina iz domaće učiteljske škole izabrati svoje ispitane učitelje, koji bi boije od drugih poznavali zahtjeve rimskog uzgajanja.

Pedagoški tečaj pri rimskom sveučilištu nastupio je školsku godinu sa govorom prof. A. De Gubernatisa: „Kako treba čitati spisatelje“. Varamo sami sebe, ako mislimo da smo naučili čitati u osnovnoj školi. Zapuštanje čitanja uzrok je, što nam, kad hoćemo na glas čitati, ne uspijeva lako razlučiti zvuk pojedinih glasova, te ih češće izjedemo, ne dajuć im onaj jasan i tačan naglasak, toliko prijatan našem uhu. Iza kako je usporedio megjusobno različite jezike, izvodi da je talijanski jezik najbogatiji harmonijom, te govornik zaključuje svoj krasni govor izjavljujući se protiv antologija. On hoće da se pozna malo autora, ali da ih se poznaje dobro. Malo spisatelja, ali stalnih, stalnih kao prijatelji. I kao što treba slijediti i prokušati prijatelja da ga se upoznade, tako treba i proučavati spisatelja, vrijeme kad je živio, društvo u kojem je živio, te njegov značaj.

Internacionalni kongres za poboljšanje prilika slijepaca obdržavati će se u Napulju od 30. ožujka

do 3. travnja o. g. pod visokim pokroviteljstvom Nj. Veličanstva kralja Italije.

Službeni je dnevni red kongresa slijedeći:

1. Koja bi nastojanja trebalo posvetiti slijepcima, s osobitim obzirom na ćutila, e da se njihov intelektualni uzgoj približi onome zdravih?

2. Opstoji li industrija rukovogjenih od zdravih, pri kojima bi se, po razdiobi rada, mogao korisno uložiti i rad slijepih?

3. Rad države s obzirom na pouku, uzgoj, te socijalnu svrhu slijepih?

4. Kojoj svrsi treba uputiti naobrazbu i uzgoj slijepice žene u zavodima? Treba li uzgojiti zanatlijicu? radnicu? ili jedan elemenat koristan obitelji za kućne radnje? jedan elemenat u ostalim zajednicama slijepih ili zdravih?

Osim ovih imade i još drugih tačaka dnevnog reda.

Francuska.

Za jednostavniju ortografiju. — Međunarodni učiteljski savez svih kulturnih zemalja Europe, sakupljen na svojoj glavnoj skupštini u Londonu, upravio je na ministra nastave, kao i na vrhovno državno školsko vijeće u Francuskoj spomenicu, da bi se prešlo odlučila zamjena slova ph, th, rh, sa f, t, r, te da uvaži, kako nerazložno akademska ortografija stvara velikih poteškoća u pouci francuskog jezika.

† **A. Vessiot**, vrijedni francuski pedagog, koji je umro u srpnju prošle godine, napisao je dva izvrsna djela: „L' éducation à l' école“ i „L' enseignement à l' école“, koja bi vrlo dobro došla našem učiteljstvu, kad bi se našao tko da ih prevede na hrvatski.

Švicarska.

Češće se govori, da je Švicarska najkulturnija zemlja u Europi. Ona zaista razmjerno prema pučanstvu najviše i troši za javnu nastavu. Godine 1906. trošak je iznosio 61,170.000 K, od kojih je 40,160.000 K bilo potrošeno za osnovne škole. Prema tome na svakog stanovnika dolazi na godinu po 19 kruna. Posljednjih godina troši se na pučko školstvo u Švicarskoj dosta više.

Indija.

U državi Mysore uveo je dr. Gustav Laisson iz Bostona ručni rad po sistemu Sloydovu. On je u Bangalore započeo tečaj na 6./IX. 1907., te ga je obdržavao neprekidno do konca siječnja 1908. Njegova je svrha bila poučiti 20 učitelja u sistemu Sloydovu. On je u tu svrhu otvorio jedan razred za dječake od 12 do 15 god., e da bi se tako učitelji pripravili pod njegovom uputom. Opazilo se je, da su dječaci sa velikim entuzijazmom pratili poučavanja, te da im je lako uspijevala nauka.

Ne će biti s gorega ako se spomene, da u Indiji tekar jedna trećina obvezane djece polazi školu, a od ovih opet koji polaze jedna trećina ne nauči ništa. To se odnosi na mušku djecu, dok od ženske djece obvezane na pohaganje polazi školu samo 5-9 %.

V j e s n i k.

Današnji broj šaljemo svim našim lanjskim pretplatnicima, po njihovim starim adresama. Ako koji neprimi list radi toga što je promijenio boravište, molimo da nam odmah javi, jer ovih dana moramo urediti novi adresar.

Antun Dobronić: „Naše glazbene prilike i neprilike“. Naklada pišćeva, Drniš (Dalmacija). Cijena 2 K. — Tisak Voglera i drugovi, Sarajevo 1908. 8°. Str. 132.

Nije minulo ni tri mjeseca od kako se u ovom listu osvrnuh na Dobronićeva: Predavanja iz povjesti i estetike muzike“, kad eto, isti poklanja domaćoj široj javnosti, drugo svoje djelo glazbene naravi, pod gornjim naslovom.

I dok nam se prvom knjigom pisac prikazuje stručnjakom, u ovoj drugoj vidimo ga zrelim kritičarom.

Ovom novom knjigom a) podvrgava strogoj, ali pravednoj kritici, cijeli naš glazbeni život, i iznosi, kako da se otmemo niskim stranputicama, kojima u današnje doba u opće zakrenusmo, te sprečavaju unapredjenje, a i popularizovanje prave muzičke lje-

pote; b) podava direktivu, kako da se ozbiljnijim nastojanjem daljni taj rad navрати na pravu i zdravu stazu glazbenog umijanja. — Tu je uzet u podrobnosti predes: 1. naš kućni i školski glazbeni odgoj; 2. djelovanje naših glazbenih društava; i 3. stanje crkvene nam muzike.

Iznašanje glavnih misli ove posve originalne radnje daleko bi me zanjelo. Ograničit ću se s toga, da u kratko istaknem dojam, koji u štioću uzbudjuje ova knjiga.

Hladna objektivnost bez sumnje, prvo je obilježje Dobronićeve kritike. Tu vidiš pisca, koji je bogato obdaren sposobnošću opažanja, i koji kod tog svog opažanja, pronicavim pogledom umije da luči dobro od zla. Sretan je u izboru melega, namijenjenih vidanju glazbenog nam zastoja, gdje znade svakoj boljetici, kritičkim receptom propisati zgodan ustuk.

Dvojaka auktorova ljubav: s jedne strane naime ljubav naprama umjetnosti, a s druge plemenita želja, oko uzgoja širih slojeva

svoga naroda u pravom glazbenom umijenju, tu se u istoj mjeri zrcali. Svęstrano poznavanje predmeta i visoki ideali umjetnosti, takogjer se tu jasno ističu.

U načinu prikazivanja i u gledu same forme ovom knjigom Dobronić biva vrlo popularan, lako shvatljiv, logično ožet, a nadasve uvjerljiv. Pisac se ističe posve odlučna značaja, koji se ne plaši cijeloj jednoj javnosti u vrlo obzirnom obliku otkriti gorkih istina.

Nije da me na ovaj laskav sud potiče kolegijalnost. O Dobroniću, kao glazbenom stručnjaku, kola i u samim strogim glazbenim krugovima mnijenje, koje mora da laska cjelokupnom našem učiteljstvu. Dokazom su hvale, kojim kritika obasiplje njegov rad. Uredništvo smotre za crkvenu muziku „Sv. Cecilija“, prigodom ovog djela našla je za našega druga same riječi laskavog priznanja. Isto tako i „Napredak“.

U „Savremeniku“ dr. R. N. piše: „Knjiga odava čovjeka puna iskustva, koji je cijeli svoj rad udesio prama umjetničkim ciljevima“.

U „Glasu Matice Hrvatske“ sveučilišni prof. dr. A. Bazala posvećuje Dobronićevoj knjizi punih pet stupaca, te završuje: „Kako već spomenuh, u djelu imade mnogo lijepih i zdravih misli, koje odaju duboko poznavanje predmeta i prilika, o kojima se radi, pa je stoga ponovno preporučujem pažnji stručnjaka, a i svakoga prijatelja glazbe“.

A radi kronike vrijedno je zabilježiti, da je onaj Glavočić, koji je u svoje doba, prigodom poznate polemike, apostrofirao našega druga sa „neki Dobronić, koji se glazbenikom gradi“, povodom ove posljednje knjige, pisao u „Narodnom Listu“: „Ja čestitam piscu na ovoj radnji i želim, da i nadalje nastoji u ovom pravcu, jer će za stalno njegov rad uroditi dobrim plodom“.

Ovakovu stručnu knjigu jednog svog kolege toplo preporučam pažnji ne samo glazbenih, nego uopće svih inteligentnih drugova i družica, koji žele upoznati naš glazbeni život i uočiti prave puteve, kojima se ova umjetnost kod nas unapred ima razvijati.

Ovim je još jednom dokazano, kako se učiteljstvo kad hoće znade da ogleda na svakom polju kulturnog napretka.

Gjuro H. Nazor.

Nek se uvaži. Mnogi učitelji, a naoseb mlagji, obraćaju se k nama za ovu ili onu okružnicu pokrajinskog vijeća. Svima ovim putem javljamo, da mi nikada nismo primili nikakove okružnice, pa niti ove najnovije, kojima se razjasnivaju neke tačke novog školskog i nastavnog reda. Mi mislimo, da bi se ovome imalo doskočiti, a to na način, da pok. školsko vijeće pokrene svoj list naredaba. Glede okružnica, koje su kao neki tumači novog nastavnog reda, dobro bi bilo, da se tiskaju u jednu brošuru, jer će mlagji učitelji, a naoseb oni kod novoootvorenih škola biti na sto muka.

Iz glazbenog svijeta. Čitamo u „Obzoru“ i rado prenašamo: „Konferencija na umjet-

ničkoj izložbi. Na 8. studenoga pr. g. u prostorijama „Hrvatskog Doma“ u Splitu, gdje je priregjena prva dalmatinska umjetnička izložba, držao je A. Dobronić, poznati naš glazbeni kritičar, konferenciju o pitanju: „Glazba prama slikarstvu i kiparstvu“. Prisustvovalo je dosta općinstva. Sazivač konference vrlo je zanimivo razvio svoju temu, te je kroz cijelo predavanje držao napetu pozornost publike, koja mu je srdačnim aplauzom i čestitkama izrazila svoje priznanje“. Nad takvim uspjehom svoga kolege, veseli se i naše učiteljstvo.

Uredjenje učiteljskih plaća u Bukovini. Sabor u Černovici glasovao je zakon, po kome najniža plata pučkih učitelja iznosi 1200 K, a najviša 2800 K uz petogodišnje doplate od 200 K i mjesni doplatak po razredima od 20%, 30% i 50% beriva.

Učitelji hvarskog kotara viećali su prošlih dana na poziv učitelja I. Radovanovića o osnuću učiteljskog društva za hvarski kotar, te su već i proveli otvorenje njegovo. Bilo sretno!

Učiteljstvo Bosne i Hercegovine. Po aneksiji Bosne i Hercegovine, tamošnje učiteljstvo prikazalo je kralju poslanicu u kojoj ističe svoju odanost i radost, što je Bosna i Hercegovina potpala pod žezlo „dobroga oca i zaštitnika kulture“, te „svoj staleš stavljaju pod okrilje Njegova Veličanstva“.

† **Gjuro Bujher.** Dne 12. siječnja o. g. umro je u Sarajevu nakon duge i teške bolesti u 54. godini života Gjuro Bujher, ravnatelj državne učiteljske škole, pravi član Hrv. pedagog.-književnoga zbora, posjednik ratne kolajne, član povjerenstva za učiteljske ispите, predsjednik i utemeljitelj društva za pomaganje učiteljske siročadi itd., te je dne 14. pr. mj. u tri sata po podne sahranjen uz veliko saučešće. Bog mu pomilovao plemenitu dušu!

Zamolba. Molimo sva učiteljska društva, da nam mjesečno dostave svoj rad i sve što zakluče na svojim sjednicama. Časovi su ozbiljni i treba rada i žilavosti. Ako sami ne budemo se ozbiljno znali staviti na rad, da krčimo put boljoj budućnosti, ne će drugi za nas zaista to učiniti, a žalosno iskustvo nam je u tome najbolji učitelj. Organizujmo se, učvrstimo se i osovimo se, svijesni nadom u bolju budućnost.

Primili smo sa zahvalnošću „Himna Živio Cesar-Kralj“. Spjevao i uglasbio (pjevanje za dva glasa i pratnja za harmonium) za mladež pučkih škola Jakov Marinković, nadučitelj u Kominu.

Oglas. Knjižara Sjemeništa u Splitu, izdala je blokove za prostoručno crtanje po novoj slobodnoj metodi.

Svaki blok imade 12 listova hartije za crtanje i omot uz cijenu od K — 20 helera.

Pastela (olovke za crtanje) 12 u kutiji po K — 20 h. Gospoda učitelji dobivaju 10% popusta za naručbe franko, inače poduzećem.

Uzorci šalju se svakome franko i badava. Naručbe prima Knjižara Sjemeništa — Split.